

Peca – gora kralja Matjaža

V kamen vdelan obraz

✍ Milka Bokal

Počasi, korak za korakom se dvigujeva proti vrhu Peca. Planinski dom je že za nama. Skale so nekoliko mokre in noga mora poiskati trdno mesto, da se prime tal. Poletna vročina je popustila, a vendar vonj ruševja še drami čute. Prijeten je pogled na to zelenkasto morje v nebo štrlečih rastlinskih rok.

Gora kralja Matjaža FOTO: OTON NAGLOST

Že do doma so smerokazi za Matjaževo votlino večkrat opozarjali na posebno ljudsko ozadje teh krajev. Tudi to si bova ogledala, a zdajle je najin namen priti na vrh. Še tale vzpon, mogoče se potem pokaže cilj, ki bo vlil novih moči. Ob poti rdeč sleč še žari z nekaj cvetovi. Drugo cvetje je letos že zamrlo. No, pa res! Vrh se pokaže na pasu jasnine. Z južne strani pa se kopicijo oblaki. Sivina se dviga in ko prideva na vrh, počasi zajame vse pobočje. Le proti severu je še prost pogled. Pod nama se razprostira slovenski Korotan. A čezenj nama meglice začnejo predvajati naravni filmček. Pokrajina ravnica s človeškimi gnezdi se odkrije pa spet zastre. To menjavanje naravnih prizorov traja kar nekaj časa. Potem pa meglena koprena zapre vse poglede in filmske predstave je konec. Temačno postane in popihava jo z vrha.

Nedaleč od doma na Peci se po skalnati stezi in čez drevesne korenine prebija do Matjaževe votline. S stropa zemeljskega rova curlja voda in po kakšnih desetih metrih se na koncu pokaže luč, za ograjo pa pozdravi leta 1962 odkrit kip spečega kralja Matjaža, delo Marjana Keršiča - Belača. Kralj Matjaž je v naravni velikosti, brada mu sega do pasu, naslanja se na mizo, skoraj se ne ve, ali spi ali pa zaskrbnjeno premišljuje o prihodnosti svojega ljudstva. To ni podoba oblastnika, to je podoba očeta, ki mu otroci gubajo čelo.

V domu naključno dobim še razglednico z obrisom Matjaževega obraza v ostenju Peca. Nič ne vem o tem. Menda se vidi iz sosednje doline, iz Tople. Tako mi vedo povedati oskrbniki doma. Rada bi videla to naravno čudo.

Matjaževa gora ima v južnem ostenju splet skalovja, izoblikovanega v obraz kralja Matjaža; strogo napeta usta in strm pogled je našel ljudski duh v teh skalah. Narava je ustvarila podoben izris potez skal, kot je Ajdovska deklica na Vršiču, le da ta v naravi izklesana oblika človeškega obraza ni tako znana. Ljudsko izročilo je objektivno zgodovinsko dejstvo mesilo iz stoletja v stoletje in zdaj kot neka z odrešenjskimi čustvi dopolnjena pripoved živi v naši kulturni zavesti. Najbrž ni naključje, da je ta pravljica o spečem kralju, ki bo po stoletjih svojega spanja zavladal svojemu ljudstvu in bosta takrat nastopila v deželi pravičnost in mir, našla svoje mesto prav na meji germanskega in slovanskega sveta. Mogoče pa je bil pritisk na podložnike tako hud, da jim je bila edina uteha beg v blagodejno prihodnost. Lahko pa tudi, da veselo sporočilo, nanašajoče se na tajinstveno osebo v zemlji, skriva ozadje naravnega bogastva, ki je še pred kratkim dajalo kruh, tudi malce grenak, tej Mežiški dolini. Morebiti je le še zemlja tista objektivna vez, ki veže nekdanjo nepreveljivo preteklost in sedanjo folklorno pripoved. Konkretna govorica ljudskega izročila pa je to rudno prednost tukajšnje narave zlila v osebo. Sto domnev, vprašanje je, če je katera prava.

Zdaj sva tu, v dolini Tople, ki je naravni park. Mir veje po dolini in zelenje travnikov je tako živo. Po bregovih pa sami gozdovi, večinoma smrekovi. Na obvestilnih tablah piše o starodavnosti te doline in neuklonljivosti kmečkega človeka. Posamezne kmetije so stoletja preživele s trdim življenjem. Pa vendar je zagotovo bilo tudi nekaj veseljaškega pridiha, sicer bi garaško pehanje človeka strlo. Saj človek ne more samo delati.

Bo tako tudi dandanes? Bodo prebivalci v tej dolini še kljubovali naravi in ljudem? Peca se ponosno pokaže na desni strani. Iščeva Matjaževo podobo v njenem ostenju. Drago ima srečo. Takoj jo najde.

– Poglej malo po vrhu, nato pa z očesom naravnost navzdol.

Jaz pa nič. Zaman bolščim v belo skalovje in številne razpoke, prelomne pečine se bleščijo v soncu, kralja Matjaža pa nikjer.

– Ja, kako ga ne vidiš?! Oči, precej velik nos, ukrivljena usta!

A moje oko se zaman trudi. Resda so stene razjedene, tudi posamezne police je mogoče izločiti, da skoraj že mislim, da vidim zeleno, a prave predstave človeškega obraza le ni. V roke vzamem razglednico. Papirnata primerjava bo mogoče pomagala. A tudi z njo ni nič drugače. Peljeva se še malo naprej, do konca asfalta, praviva. Ne, želim malo pešačiti. Moram najti to zgodovinsko skalnato osebo. Smreke mi zakrivajo pogled, ko se dvigujem proti kmetiji. Skozi njihove zelene čipke se vidi svetel pašnik. Zagotovo bo tam pogled na Peco bližji in bolj čist. In res! Na ovinku se gora spet odkrije. S pogledom zdrknem po njenih skalnatih previsih in obraz kralja Matjaž se mi brez težav pokaže v njih. Rahlo ukrivljene ustnice se izrišejo iz skal, nato prodoren, resen pogled, krona pa danes ni tako izrazita, a podoba obraza je nedvoumna. Kot velika naravna slika varuje to dolino.

Zdaj sem pomirjena, spet lahko grem v vsakdanjik. Zelena in skalnata divjina z neko daljno ljudsko resnico je tu zrasla v mit, katerega dobrotne verjetnosti ne kaže preverjati, le potrjevati in živeti bi jo morali. ●